

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Соскова Романа Романовича на тему:
«Проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання
професійній журналістській діяльності»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми є безсумнівною, оскільки вона стосується фундаментальних аспектів свободи слова, прав людини та демократичних цінностей. Журналісти відіграють важливу роль у суспільстві, інформуючи громадськість про важливі події, розслідування та новини, що впливають на життя людей. Перешкоджання їхній діяльності не тільки порушує права журналістів, але й обмежує доступ громадян до правдивої та об'єктивної інформації. У сучасних умовах, коли медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільної думки, злочини проти журналістів набувають особливої гостроти. Погрози, напади, фізичне насильство, незаконне затримання, залякування та інші форми перешкоджання журналістській діяльності не лише порушують права окремих осіб, але й підривають основи демократичного суспільства. В Україні питання кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності є надзвичайно актуальним у контексті політичної нестабільності, військових конфліктів та суспільних трансформацій. Незважаючи на наявність правових механізмів для захисту журналістів, існує низка проблем, пов'язаних із їхньою реалізацією, включаючи недостатню ефективність правоохоронних органів, корупцію та безкарність винних. Вивчення та вирішення цих проблем є важливим кроком на шляху до забезпечення правової захищеності журналістів, зміцнення свободи слова та розвитку демократичних інститутів. Зокрема, аналіз існуючих правових норм, виявлення їхніх недоліків та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства сприятимуть підвищенню ефективності захисту журналістів та забезпеченню відповідальності за злочини проти них. Таким чином, тема "Проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності" є надзвичайно важливою та актуальною, оскільки вона

спрямована на захист прав журналістів, зміцнення демократичних принципів та забезпечення верховенства права у суспільстві.

Аналіз зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Важливо зазначити, що дисертація посилається на основоположні принципи, цілі і завдання та спирається на положення Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 7 вересня 2021 року № 487/2021, Указу Президента України «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 - 2027 роки» від 11.05.2023 року № 273/2023, Розпорядження від 27 вересня 2022 р. N 850-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю», Плану дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» затвердженого Комітетом міністрів Ради Європи 14 грудня 2022 року (Захист свободи думки і свободи засобів масової інформації, Мета: Сприяти плюралістичному медійному середовищу в Україні через гармонізацію правової та політичної бази відповідно до європейських стандартів), Рекомендацій CM/Rec(2016) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників ЗМІ» від 13 квітня 2016 року, Плану дій ООН щодо безпеки журналістів та вирішення проблеми безкарності злочинів проти журналістів (UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity), Цілей сталого розвитку (Глобальні цілі, ціль 16: Мир та справедливість) ООН (The Sustainable Development Goals (SDGs), also known as the Global Goals, adopted by the United Nations in 2015). Та виконана в межах науково-дослідної теми кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара “Модернізація національного підходу до вирішення проблем правового захисту людини і суспільства у контексті сучасних глобальних викликів” (0122U001409).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Обґрунтування теми дисертації, її мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. Ознайомлення з вмістом дисертації та публікаціями, які присвячені

темі дослідження Романа Соскова, дозволяє прийти до висновку, що проведений науковий аналіз є належним і добре обґрунтованим. Такий аналіз вказує на обґрунтованість наукових тверджень, висновків та рекомендацій, що стосуються комплексного дослідження проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності.

Тема дисертації Соскова Романа Романовича, "Проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності", є актуальною та важливою для забезпечення ефективного функціонування свободи слова та захисту прав журналістів у сучасних умовах.

Метою даного дослідження є надання комплексної кримінально-правової характеристики відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності як в умовах мирного часу, так і в особливих умовах збройних конфліктів. Це дослідження спрямоване на формування цілісної системи наукових знань про стратегічні і тактичні засади протидії таким злочинам на національному рівні в Україні та на міжнародному рівні.

Основні завдання дослідження включають:

- визначити стан наукової розробленості і дослідженості проблематики злочинів проти журналістів та їх законної професійної журналістської діяльності;
- надати правову та соціальну ціннісну характеристику професійної журналістської діяльності;
- дослідити злочинні наміри і мотивацію злочинів проти журналістів, їх близьких та сімей та професійної журналістської діяльності;
- охарактеризувати злочини проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності як об'єкт кримінально – правової охорони;
- охарактеризувати професійну журналістську діяльність як об'єкт теоретико – прикладного кримінологічного аналізу;

- надати характеристику злочинам проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності на національному рівні в Україні та у загальносвітовому міжнародному вимірі;

- охарактеризувати осіб (фізичних та юридичних), які вчиняють злочини проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності в мирний час та в умовах конфліктів та збройних протистоянь і військових дій;

- навести характеристику об'єкту, об'єктивної сторони та предмету злочину проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності;

- виділити суб'єктів та охарактеризувати суб'єктивний склад злочину проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності;

- виявити мотив злочинів проти професійної журналістської діяльності та фактори її віктимізації мирний час та в умовах зон небезпеки і військових дій;

- охарактеризувати суб'єктів та суб'єктивний склад злочину проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності;

- надати пропозиції до нормативно – правової бази України для вдосконалення кримінально – правового захисту журналістів, їх близьких, сімей та законної професійної журналістської діяльності;

- охарактеризувати стратегію і механізм протидії злочинам проти журналістів, їх близьких, сімей та законної професійної журналістської діяльності в мирний час, в умовах зон небезпеки і військових дій;

- запропонувати заходи удосконалення кримінально -правової охорони журналістів, їх близьких та сімей та професійної журналістської діяльності в Україні та на міжнародному рівні.

Об'єктом дослідження є система адміністративно-правового регулювання оперативного реагування на правопорушення та події при забезпеченні публічної безпеки та порядку в Україні.

Предметом дослідження комплекс злочинів проти журналістів, їх близьких, сімей, та їх законної професійної журналістської діяльності, як суспільно важливого фактору забезпечення права і свобод людини.

Таке обґрунтування теми, мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження чітко відображає наукову новизну та практичне значення дисертації, спрямованої на вдосконалення правових механізмів забезпечення безпеки журналістів в Україні.

Структура дисертації є системною, що свідчить про науково-виважений підхід до вирішення поставлених завдань і забезпечує досягнення мети дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 308 сторінок друкованого тексту: 262 сторінки основного тексту, списку використаних джерел із 335 найменувань.

У **вступі** було обґрунтовано важливість теми дисертації, визначено її мету і основні завдання, описано науковий новаторський характер роботи та практичну цінність отриманих результатів, а також розкрито методологію, що застосовувалася у проведенні досліджень, і внесок самого автора в проведення дослідження.

Перший розділ **«Соціально – гуманістична та правова ціннісна характеристики професійної журналістської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони та кримінологічного дослідження»** автор присвячує аналізу проблем кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності, а також дослідженню стану злочинності проти журналістів. У тексті робиться наголос на:

1. Необхідність вдосконалення кримінально-правової регламентації для підвищення ефективності захисту журналістів.
2. Аналіз масовості і характеру злочинів проти журналістів у світовому масштабі, включаючи фізичні напади і інтернет-насильство.
3. Акцент на кричущу кількість загиблих журналістів у 2023 році, що підкреслює термінову необхідність глобальних стандартів захисту журналістів.
4. Визнання соціально-гуманістичної ролі журналістики у підтримці демократичного суспільства і забезпеченні рівного доступу до інформації.

5. Визначення правової цінності журналістської діяльності як інструменту соціального контролю і протидії злочинності.

6. Визначення мотивів і намірів злочинців, які прагнуть обмежити свободу слова і вираження думок.

7. Рекомендації щодо класифікації злочинів проти журналістів на дві групи за діями злочинця: злочини проти журналістів без прямого відношення до їх роботи і злочини, пов'язані з перешкоджанням професійній діяльності.

8. Виділення ключових мотивів злочинів проти журналістів: обмеження публічності небажаних фактів і уникнення повідомлень про злочини.

9. Підкреслення обтяжуючих факторів, які можуть призвести до вбивства журналістів.

Розділ також містить висновки і пропозиції щодо необхідності посилення кримінально-правової відповідальності за злочини проти журналістів, а також розробки ефективних міжнародних механізмів захисту журналістів та їх діяльності.

У другому розділі дисертації **"Кримінологічний аналіз та кримінально - правове визначення злочинів проти професійної журналістської діяльності"** було поглиблено розуміння об'єкта та суб'єкта злочинів проти журналістів. Детально та критично розглянуто дві ключові складові злочину проти журналіста, його близьких та сімей, а також професійної журналістської діяльності: об'єктивна (*actus reus*) та суб'єктивна (*mens rea*) сторони. Це зроблено як у континентальній, так і в англо-американській правових системах. Представлено основні типи злочинів проти журналістів та їхніх близьких, а також професійної журналістської діяльності. Надано авторські тлумачення родових та видових об'єктів злочину в контексті Кримінального кодексу України, включаючи загальний родовий об'єкт злочину проти журналіста та його сім'ї в широкому теоретико-прикладному контексті.

Розвинуто дискусію щодо двооб'єктності злочинів проти журналістів, об'єднаних у спеціальному розділі XV Особливої частини Кримінального кодексу України. Розширено простір наукової дискусії щодо складу цього типу злочинів та запропоновано шляхи вдосконалення кримінального законодавства, зокрема

частини 2 статті 22 КК України, через зниження віку кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з посяганням на життя та здоров'я журналістів, їхніх близьких та членів їхніх родин у зв'язку з виконанням їхньої законної професійної журналістської діяльності. Враховано сучасні законодавчі концепції щодо наближення заходів захисту та міри відповідальності за злочини проти журналістів до тих, що передбачені за злочини проти співробітників правоохоронних органів.

Третій розділ **«Запобігання та протидія злочинам проти журналістів та їх професійної діяльності»** присвячений розробці та обґрунтуванню стратегічного механізму протидії злочинам проти журналістів, їхніх близьких, сімей та джерел інформації, а також законної професійної журналістської діяльності. Основні положення розділу містять важливу інформацію щодо:

1. Встановлення необхідності стратегічного підходу, де протидія злочинам проти журналістів вимагає ефективного підходу, що максимізує науковий потенціал, політичну волю, організованість, керованість і проактивність суспільства. Злочинність проти журналістів розглядається як кримінальний феномен, пов'язаний із соціальними, економічними та політичними сферами.

2. Розробка моделі механізму протидії. Представлена структура моделі стратегічного механізму протидії, яка включає:

1. Ціннісно-аксіологічний елемент, що визначає основні принципи кримінології з акцентом на тріумвірат "держава – медіа – людина".

2. Структурно-функціональний елемент у формі метаархітектури механізму протидії злочинам проти журналістів.

3. Політико-організаційний елемент, що формується в процесі проголошеного в ООН цивілізаційного сталого розвитку людини.

3. Обґрунтовані загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи попередження злочинів проти журналістів, а також індивідуально-профілактичні та віктимологічні заходи. Виділені основні механізми забезпечення реалізації загальносоціальних заходів попередження злочинів: політичні, економічні, нормативно-правові, організаційні, кадрові, морально-ідеологічні.

4. Доказано, що підвищення ефективності охорони свободи слова та журналістської діяльності є пріоритетом державної політики. Аналіз судової практики в Україні виявив основні проблеми при притягненні до кримінальної відповідальності за злочини проти журналістів та запропонував шляхи їх вирішення.

5. Розроблені заходи включають соціально-економічні, політично-правові та морально-етичні компоненти, спрямовані на запобігання злочинності та покращення суспільних відносин.

6. Визначені національно кримінально-правові та міжнародні кримінально-правові заходи протидії злочинам проти журналістів.

7. Запропоновані механізми міжнародної кримінально-правової відповідальності за злочини проти журналістів, зокрема універсальна юрисдикція та застосування міжнародного кримінального суду.

8. Рекомендовано розробити міжнародну конвенцію про кримінально-правовий захист журналістів для підвищення ефективності глобального захисту та зменшення смертності серед журналістів.

Висновки вказують на оригінальність дослідження та його значущість для практики.

Список використаних джерел свідчить про те, що під час роботи було проаналізовано сучасні результати наукових досліджень.

Дисертація є завершеною науковою працею, а її оформлення відповідає встановленим вимогам МОН України.

Ступінь обґрунтованості висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Після аналізу дисертації в цілому можна стверджувати, що автор успішно виконав поставлені перед собою завдання та представив роботу на високому науковому та методологічному рівні. Цей висновок підкріплюється згідно з основними критеріями оцінки наукових досліджень. Наприклад, аналіз дисертації Романа Соскова показує, що вона відповідає нормам і рекомендаціям для підготовки кандидатських дисертацій, використовує актуальні методології та методи наукового дослідження при обробці

теоретичного, нормативного та емпіричного матеріалу. Автор також використовує відповідний науковий інструментарій і досліджує практичну реалізацію адміністративного та галузевого законодавства.

Зміст дисертаційної роботи та публікацій автора свідчить про його розвинену наукову компетентність, здатність до використання сучасних методів наукового пізнання та здатність до самостійних висновків у сфері юридичної науки.

Аналіз наукових праць Романа Соскова вказує на те, що вони мають сучасні загальні та спеціальні методи наукового дослідження як методологічну основу для досягнення поставлених цілей, об'єкта, предмета та задач дослідження.

Метою дослідження є надання комплексної кримінально – правової характеристики відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності як в умовах мирного часу, так і в особливих умовах збройних конфліктів та формування цілісної системи наукових знань про стратегічні і тактичні засади протидії відтворенню на національному рівні в Україні та міжнародному рівні.

Для досягнення поставленої мети дисертантом були поставлені та вирішені **завдання**, а саме: 1) визначено стан наукової розробленості і дослідженості проблематики злочинів проти журналістів та їх законної професійної журналістської діяльності; 2) надано правову та соціальну ціннісну характеристику професійної журналістської діяльності; 3) досліджено злочинні наміри і мотивацію злочинів проти журналістів, їх близьких та сімей та професійної журналістської діяльності; 4) охарактеризовані злочини проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності як об'єкт кримінально – правової охорони; 5) охарактеризовано професійну журналістську діяльність як об'єкт теоретико – прикладного кримінологічного аналізу; 6) надано характеристику злочинам проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності на національному рівні в Україні та у загальносвітовому міжнародному вимірі; 7) охарактеризовано осіб (фізичних та юридичних), які вчиняють злочини проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності в мирний час та в умовах конфліктів та збройних протистоянь і військових дій; 8) наведено характеристику об'єкту, об'єктивної сторони та предмету злочину проти

журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності; 9) виділено суб'єктів та охарактеризувати суб'єктивний склад злочину проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності; 10) виявлено мотив злочинів проти професійної журналістської діяльності та фактори її віктимізації мирний час та в умовах зон небезпеки і військових дій; 11) охарактеризовано суб'єктів та суб'єктивний склад злочину проти журналіста, його близьких, сім'ї, законної професійної журналістської діяльності; 12) надано пропозиції до нормативно – правової бази України для вдосконалення кримінально – правового захисту журналістів, їх близьких, сімей та законної професійної журналістської діяльності; 13) охарактеризовано стратегію і механізм протидії злочинам проти журналістів, їх близьких, сімей та законної професійної журналістської діяльності в мирний час, в умовах зон небезпеки і військових дій; 14) запропоновано заходи удосконалення кримінально -правової охорони журналістів, їх близьких та сімей та професійної журналістської діяльності в Україні та на міжнародному рівні.

Об'єкт та предмет дисертант визначив конкретно і це визначення гармонійно впроваджено в цілі та завдання дослідження, які відображені в його роботі.

Методологічною основою є комплексний підхід, що включає науково-теоретичне, нормативно-правове та прикладне дослідження. У роботі проведено оцінку первинних і вторинних матеріалів, інформаційно-аналітичної бази та юридично-правових ресурсів із посиланням на новітні джерела інформації та академічну думку. Важливу роль у дослідженні відіграють концептуальні підходи, спрямовані на вдосконалення розуміння принципів дії національного та міжнародного права, різних джерел права та міжнародних конвенцій. Діалектичний метод використовується для аналізу явищ соціально-правового характеру у їх взаємозв'язках та протиставленнях, що дозволяє визначити рівень наукової вивченості професійної журналістської діяльності (розділи 1, 2, 3). Метод узагальнення застосовується для консолідації та оцінки домінуючих та нових позицій, тез і міркувань у юридичній літературі, що стосуються виявлення і притягнення до відповідальності за перешкоджання журналістській діяльності та забезпечення безпеки журналістів (розділи 1-3). Метод системно-структурного аналізу

використовується для вивчення журналістської діяльності як кримінально-правової категорії (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1). Ретроспективне дослідження охоплює історичний огляд наукової розробленості проблематики кримінальних правопорушень проти журналістів (підрозділи 1.1, 3.1). Порівняльно-правовий метод дозволяє аналізувати іноземні джерела та нормативно-правову базу, міжнародні кримінальні процеси, щоб узагальнити та впровадити підходи у кримінальне законодавство України та міжнародних об'єднань (підрозділ 1.3). Метод догматичного аналізу використовується для дослідження кваліфікаційних характеристик злочинів проти журналістської діяльності та вдосконалення механізму протидії злочинам (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1). Статистичний метод застосовується для аналізу і візуалізації емпіричних даних, необхідних для розкриття тематики дослідження (розділи 1, 3). Функціональний метод використовується для розвитку системи протидії злочинам проти журналістів (підрозділи 3.1, 3.2). Логіко-семантичний метод спрямований на аналіз дефініцій і категорій у сфері кримінально-правової охорони журналістської діяльності (розділи 1, 2, 3). Системно-структурний метод застосовується для аналізу причинних засад злочинності проти журналістів (розділи 1, 2). Формально-логічні методи використовуються для порівняльного аналізу кримінально-правових норм і профілактичних ініціатив (розділи 2, 3).

Здобувач використовував різноманітні джерела, включаючи монографії, колективні праці, дисертації, автореферати, наукові статті, нормативно-правові акти, архівні документи та історичні джерела, для підтримки своєї дисертаційної роботи. Важливо відзначити, що дисертант не обмежувався тільки матеріалами з кримінального права, а також використовував літературу з різних галузей, таких як філософія права, психологія, соціологія та Європейське право.

Авторський підхід до обґрунтування адміністративно-правового регулювання системи реагування на правопорушення та події при забезпеченні публічної безпеки та порядку Національною поліцією України ґрунтується на великій кількості фактичних даних, з якими дослідник взаємодіє. Ці дані включають інформацію, яка доступна на офіційних веб-сайтах урядових органів України, а також матеріали політико-правової публіцистики, звіти та аналітичні доповіді, що містяться у

матеріалах та на сайтах спеціальних установ ООН, Ради Європи та Європарламенту, Міжнародного червоного хреста, Офісу Генерального прокурора України, Міністерства внутрішніх справ, офіційні дані Єдиного державного реєстру судових рішень, Інститут масової інформації (ІМІ), Репортери без кордонів (RSF – РБК), Української Гельсінської спілки з прав людини, (The Committee to Protect Journalists) Комітету захисту журналістів, Міжнародної федерації журналістів (International Federation of Journalists) та міжнародної статистичної аналітичної бази Statista. Широкий обсяг використаних та підтверджених емпіричних даних відзначається як сильний аспект наукового дослідження.

Сформульовані наукові тези, висновки і рекомендації є достовірними, тобто вони відповідають реальному стану справ. Дослідник продемонстрував правильність використання фундаментальних наук у вирішенні практичних завдань.

Науковий апарат рецензованої дисертації має високий рівень, матеріал викладений чітко, доступно і юридично коректно.

Після ознайомлення з тезами, висновками і рекомендаціями, які представлені у роботі, можна підтвердити, що вони є об'єктивно необхідними і вирішують актуальну наукову проблему у галузі кримінального права, зокрема щодо проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності. Запропоновані інновації належним чином обґрунтовані автором.

Наукова новизна цього дослідження виявляється в наступних основних наукових тезах та висновках, які були запропоновані самим дослідником: 1. Необхідно удосконалити кримінально-правову регламентацію для ефективнішого захисту журналістів, зокрема з урахуванням безкарності злочинів проти них. Запропоновані методологічні підходи включають діалектичний детермінізм і феноменологію. 2. Встановлено, що злочинність проти журналістів зростає і характеризується високим рівнем насильства. Наприклад, у 2020 році фізичні напади на журналістів у США зросли на 1400%, а жінки-журналісти стикаються з мізогінією і насильством в Інтернеті. 3. Оскільки у 2023 році загинуло рекордно багато журналістів, потрібен новий глобальний стандарт захисту журналістів та ефективний міжнародний механізм запобігання злочинам проти них. 4.

Журналістика є ключовим інститутом для демократичного суспільства, забезпечуючи рівний доступ до інформації. Вона має захищатися від фейкових новин та забезпечувати точність і прозорість інформації. 5. Журналістика має соціально-гуманістичну цінність, забезпечуючи громадський контроль і запобігання злочинності. Це підкреслює її важливість як захищеного соціального інституту. 6. Злочини проти журналістів часто мають на меті пригнічення свободи слова і виразу, що свідчить про спроби позбутися соціального контролю і встановлення диктатури. 7. Рекомендується класифікувати злочини проти журналістів на дві групи: ті, що не пов'язані з їх професійною діяльністю, і ті, що безпосередньо перешкоджають виконанню професійних обов'язків. 8. Основні мотиви злочинів проти журналістів включають обмеження публічності небажаних фактів та уникнення повідомлень про злочини. 9. Обтяжуючим фактором для вбивства журналіста є спроба перешкодити його діяльності, що може призвести до вчинення тяжких злочинів. 10. Правовий статус журналіста має бути розширено до рівня правоохоронних органів для покращення охорони та захисту їхньої діяльності. 11. Правильне визначення безпосереднього об'єкта злочину допомагає встановити охоронювані суспільні відносини та правильно кваліфікувати злочин. 12. Родовий об'єкт злочинів проти журналістів охоплює суспільні відносини, що забезпечують їх законну діяльність. 13. Визначено, що родовий об'єкт злочинів проти журналістів – це відносини, що забезпечують громадський порядок і права людини через журналістську діяльність. 14. Запропоновано розширити визначення об'єкта злочину для підвищення ефективності кримінально-правового захисту журналістів. 15. При аналізі злочинів проти журналістів, пов'язаних з військовими конфліктами, слід враховувати їх взаємозв'язок із злочинами проти міжнародного порядку. 16. Склад злочину за ст. 348-1 КК України є двооб'єктним, з основним об'єктом – журналістською діяльністю, і додатковим – життям журналіста і його близьких. 17. За ст. 345-1 і 347-1 КК України погрози або насильство можуть бути спрямовані на журналіста або його майно, а також на майно його близьких. 18. Проаналізовано суб'єкт злочину, виявлено його характеристики та проблеми в законодавстві. Встановлено, що злочини проти журналістів мають схожість із

злочинами проти правоохоронців. 19. Рекомендується знизити вік кримінальної відповідальності за злочини проти журналістів до 14 років, щоб посилити захист їх професійної діяльності. 20. Злочини, передбачені розділом XV Кримінального кодексу, намагаються вплинути на журналістів та їх професійну діяльність, що завдає шкоди публічним суспільно корисним відносинам і загрожує верховенству права та правам людини. 21. Подолати мізогінію і дискримінацію можна шляхом соціально-культурних заходів, які сприяють гендерній рівності та використовують європейські стандарти. 22. Державні органи повинні обмежити своє втручання у діяльність журналістів, щоб запобігти цензурі і диктатурі, зберігаючи незалежність медіа. 23. Економічна стабільність і правова впевненість залежать від незалежності журналістів. Масштабні злочини проти журналістів можуть вплинути на фондові індекси і національне багатство. 24. У багатьох країнах юридичні особи можуть бути суб'єктами кримінального права. В Україні треба враховувати цей аспект для забезпечення ефективності кримінального переслідування, особливо у контексті збройних конфліктів. 25. Держава несе відповідальність за дії своїх посадових осіб, і міжнародне право вимагає, щоб держави вживали заходів для запобігання вбивствам і порушенням прав. 26. Індивідуальна кримінальна відповідальність високопосадовців важлива для притягнення до відповідальності за порушення міжнародного права. 27. Необхідно розробити стратегічний механізм для протидії злочинам проти журналістів, їх сімей і джерел інформації. 28. Розроблена модель включає ціннісно-аксіологічні, структурно-функціональні та політико-організаційні елементи для захисту журналістів. 29. Визначено загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та віктимологічні заходи попередження злочинів проти журналістів. 30. Підвищення ефективності захисту журналістів має бути пріоритетом державної політики, зокрема через поліпшення процесів розслідування та судового розгляду. 31. Запропоновано використовувати міжнародні механізми, такі як універсальна юрисдикція та спеціальні трибунали, для захисту журналістів від міжнародних злочинів. 32. Рекомендовано розробити міжнародну конвенцію для покращення захисту журналістів і зменшення безкарності. 33. Для підвищення захисту журналістів необхідно оновити

міжнародні правові норми та забезпечити ефективні заходи у співпраці з міжнародними партнерами.

Практичне значення отриманих результатів міститься у тому, що прогресивні науково - прикладні напрацювання, оригінальні для розширення наукової дискусії тлумачення, висновки та пропозиції носять універсальний характер, розвивають існуючі, та ставлять нові виклики і питання.

Значущість дисертації для науки та практики. Оцінюючи дисертаційну роботу Р.Р. Соскова та роботи, які він опублікував, а також результати впровадження його теоретичних відкриттів у практику, можна зробити висновок, що у даному випадку очевидний значущий приріст в наукових знаннях, а також суттєвий внесок у розвиток правової науки. Дисертація представлена як комплексне наукове дослідження у науково – дослідній сфері кримінального права і може бути використано при подальшій розробці доктринальних та прикладних наукових положень про причини, мотиви та умови вчинення злочинів проти журналістів та законної професійної журналістської діяльності, дослідження механізму вчинення цих злочинів та протидії та запобіганню ним; у правотворчості при внесенні змін до законів про захист та сприяння медіа, при вдосконаленні КК України та нормативних актах і інструкціях, направлених на запобігання та протидію злочинам проти журналістів та законної професійної журналістської діяльності; у практичній правозастосовній сфері при розслідуванні та у кримінальному судочинстві злочинів проти журналістів та законної професійної журналістської діяльності в Україні, а також в інших країнах та на міжнародному рівні у мирний час, в умовах зон підвищеної конфліктності, небезпеки, і під час військових дій; в освітньому процесі, зокрема при викладанні курсів з кримінології та кримінального права України та міжнародного права в частині кримінально – правової охорони, зокрема «Захист прав людини і держави прокуратурою України: національна та міжнародна практика», «Запобігання злочинності у контексті глобалізації», «Актуальні проблеми кримінального процесу», «Актуальні проблеми кваліфікації злочинів», «Юрисдикція в міжнародному праві» у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара та похідних зазначеної тематики навчальних дисциплін та спеціальних

курсів у юридичних вищих навчальних закладах і на факультетах, а також при складанні навчальних програм, підготовці монографій, підручників і посібників. Узагальнюючи, зміст дисертації, аналіз теоретичних та нормативних положень, теоретичні висновки і практичні рекомендації, які викладені у роботі, є належно обґрунтованими, оскільки вони ґрунтуються на дослідженні міждисциплінарного теоретичного матеріалу, а також на значній емпіричній основі.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження та їх основні положення і висновки викладені автором у дисертаційному дослідженні відображено в одноосібній монографії, трьох наукових статтях, які були опубліковані у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук категорії «Б» та трьох тезах науково-практичних конференцій.

Вивчення дисертації показує **апробацію** основних положень дисертації, теоретичних та практичних висновків і рекомендацій, які були оприлюднені та обговорені у виступах дисертанта на: засіданнях кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а також оприлюднені на міжнародних конференціях, зокрема: «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Дніпро, 9-10 жовтня 2020 р.), «Національна парадигма правового розвитку сучасної України» (м. Дніпро, 18 травня 2023 р.), «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі» (м. Дніпро, 23 листопада 2023 р.).

Вивчення дисертації Р.Р. Соскова дає підстави стверджувати, що її зміст і основні положення ідентичні.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. На підставі аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора можна зазначити, що не виявлено жодних порушень академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів відзначені в роботі з належними посиланнями та оформлені відповідно до наукових стандартів. У роботі також не виявлено жодних

елементів фальсифікації чи фабрикації тексту. Таким чином, порушення академічної доброчесності в дисертаційній роботі автора відсутні.

Враховуючи обґрунтованість та наукову новизну результатів, представлених у дисертації Р.Р. Соскова, вважаю, що деякі положення роботи потребують уточнень або додаткової аргументації. Також важливо звернути увагу на певні аспекти, які можуть стати предметом обговорення:

1. Автор зосереджується на позитивних аспектах журналістики, не враховуючи можливі виклики і проблеми, з якими стикаються ЗМІ у забезпеченні рівного доступу до інформації. Наприклад, як впливають економічні інтереси або політичний тиск на об'єктивність інформації?

2. На стр. 99 йдеться про "соціально-гуманістичну роль" журналістики, яка, на нашу думку, потребує більшого роз'яснення. Яким чином журналістика сприяє гуманістичним цінностям? Яка роль журналістів у формуванні та підтримці гуманістичних і соціальних норм?

3. Автор доводить, що злочинні спроби і замах на пресу з метою пригнічення та спроби позбутися вільної преси і вільних ЗМІ, свободи слова і виразу думок, які реалізуються засобами законної професійної журналістської діяльності, продиктовані мотивацією і намірами свавілля, тобто намагання позбутися соціального контролю над девіантною поведінкою заперечення поведінки в межах дозволеного суспільного порядку, або в силу свавільного мотивованого заперечення порядку і верховенства права, чи то через мотивоване встановлення диктатури та нав'язування власної волі та чи то тотальної тиранії над суспільством. Тобто автор стверджує про мотивацію свавілля та диктатури, але не розглядає детально різні форми нападів на пресу і їх різновиди. Вважається, що було б корисно розглянути різні аспекти та рівні загроз для свободи слова, а також причини та наслідки таких нападів.

Загальний позитивний висновок про рецензоване дослідження залишається незмінним, незважаючи на висловлені зауваження та рекомендації. Більшість цих зауважень стосуються аспектів, що викликають дискусії та мають суб'єктивний характер, і вони не стосуються ключових, фундаментальних тез дисертації, а скоріше слугують додатковими порадами для подальшого розвитку дослідження.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці. Наведений науково-теоретичний розгляд ключових аспектів, висновків та рекомендацій дисертації, а також аналіз опублікованих праць автора, дає підстави стверджувати, що розглянута дисертаційна робота представляє собою цілісний, логічний і добре структурований науковий твір. Це незалежне дослідження, засноване на визнаній методології, яке відповідає всім вимогам для досліджень такого рівня. Дисертація володіє значущим теоретичним і практичним значенням, вирішує новітні наукові проблеми і заслуговує на високу оцінку, відповідаючи спеціальності 081 Право.

ВИСНОВОК

Дисертація «Проблеми кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності» відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Сосков Роман Романович** заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Рецензент:

Професор кафедри адміністративного і кримінального права
юридичного факультету Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара
доктор юридичних наук, професор

Олександр САЧКО

Підпис д.ю.н, професора Сачка О.В.

«ЗАСВІДЧУЮ»

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Олег МАРЕНКОВ

« 7 » 08 2024 р.